

**ABDULHAMID CHO'LPONNING "KECHA VA KUNDUZ"
ROMANI QAHRAMONLARINING TA' RIFLARINI
QO'LLASHDA IJODKOR MAHORATI**

Usarova Laylo Ibragimovna

O'zbekiston Finlandiya pedagogika instituti

O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida dotsenti

Aslonova Marjona Azamotjonovna

O'zbekiston Finlandiya pedagogika instituti filologiya fakulteti

O'zbek tili va adabiyoti 1- bosqich talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada Abdulhamid Cho'lponning hayoti va ijodi, asarning bugungi kundagi ahamiyati qahramonlarni ta' riflashda ijodkor mahorati haqida qisqacha ma' lumotlar berib o'tiladi.

Kalit so'zlar: adabiyot, roman, ma' rifatparvar, laqab

In this article, the life and work of Abdulhamid Cho'lpon, the importance of work today, and the skills of the characters are given.

Shuni ta' kidlash kerakki, adabiyot insonning ruhiy olamini manaviyatining va dunyoqarashining shakillanishiga beqiyos hissa qo'shadi. Cho'lponning ta' biri bilan aytganda " Adabiyot chin ma' nosi ila o'lgan, so'ngan, o'chgan, majruh, yarador ko'ngilga ruh bermak uchun faqat vujudimizga emas, qonlarimizga qadar singishgan o'tkir yurak kirlarini yuvadigan toza ma' rifat suvi chang va tuproqlar to'lgan ko'zlarimizni artib, tozalaydigan buloq suvi bo'lganligidan bizga g'oyat kerakdir" .[1;287]

Adabiyot bizga hayot ilmini uqmoqlikka ko'maklashadi Adabiyot bizga o'tmishdan sado beradi. ma' naviy kemptiklarimizni to'ldiradi. Hayotimizda biz uchun kerak bo'ladigan hislatlarni ya' ni odob- axloq, mehr- muhabbat, vafo, sadoqat, ezgulik kabi hislatlarni mustahkamlashda yordam beradi.

Insonlarda ilmsiz, bemehr, tarbiyasiz odamlarga nisbatan nafrat tuyg'usini uyg'otadi. Shuning uchun ham adabiyotga oshno qalblardan hech qachon yomonlik chiqmaydi.

Mutafakkirlarimiz har doim avlodlarni ilmi bo'lishga chorlab kelgan. Misol tariqasida Abdulhamid Sulaymon o'g'li Cho'lponning quyidagi so'zlarini keltirishimiz mumkin.

" Endi, ey, qardoshlar! Adabiyot o'qiylik. Adiblar yetishtiraylik." Adabiyot kechalari" yasaylik. Ruh, his- tuyg'u, ong va o'y olaylik. Agarda " bayoz" va bema' ni bir ikki dona kitoblar olsak, mahv- u inqiroziy bo'lurmiz. Yuragimiz kundan kun toshdan ham qattiqroq bo'lur" .[2;287]

Serqirra ijodkor Abdulhamid Sulaymon o'g'li Cho'lponning ijodiga nazar tashlasak, ularning asarlarida Turkiston hayoti aks ettirilgan. Ayniqsa, adib asarlarining ma'naviy olamida jadidchilik harakatlarining o'rni beqiyosdir.

Adib " Kecha va Kunduz" romanida XX asr boshlarida Turkistonda bo'layotgan siyosiy va oilaviy jarayonlar aks ettiriladi. Asarda xalq va jamiyat hayotida muhim ahamiyatga molik bo'lgan barcha ziddiyatlar adibning bor orzulari ifodalangan. Mehnatkash xalqning, xususan, xotin- qizlarning og'ir kulfat- u mashaqqatlarga to'la hayoti jonli voqealar yorqin obrazlar vositasida ta' sirli va ishonarli tasvirlangan. Asarda erkaklarning ayollarini hutmat qilishi va or- nomus yuzasidan katta farzandining ismi bilan chaqirishi buning isbotidir.

Lekin Razzoq so'fi ayolini " Fitna" deb chaqirishi jamiyatda shunday illatli insonlar birligini ham ta'kidlaydi. " Kecha va Kunduz" asarining " Kunduz" qismi yo'q bo'lib ketgan.

Adib " Kecha" qismida qahramonlar shaxsiyatini ochib berishda realistik tasvirlashdan foydalanadi. Qahramonlarning ayblarini berkitmasdan boricha ochib beradi.

Asarda Razzoq so'fini shunday ta'riflaydi: " U hech qachon kulmaydigan va doim jiddiy yuradigan, o'z uyini qabrstonlar uzra unsiz, xonaqohlar ila jim- jit bo'lishini xohlaydi" , - deya ta'riflaydi.

Uni yo'rgaklashganidan so'ng hali u qadar odam kepatasiga kirmagan yuzlariga tikilib shunday deyishgan ekan.

" Aylanay, mehmon, kimdan xafa bo'lib tushdingiz? Kim ozor berdi ko'nglingizga? Qovog'ingizni ochsangizchi! bir kuling! Kulimsirang! Ijaying! ". [3; 12]

Shunday deb kuldirishga harakat qilishdi. Ammo o'shanda kulmagan Razzoq so'fi undan keyin ham kulmadi.

Qurvonbibi so'figa achchiq qilganidanmi yoki tabiatan shunaqaligi uchunmi fitnalikdan ya'ni firb va makrdan xoli emas edi.

Zebi esa shu paytgacha, ya'ni Enaxonlarnikiga borgunicha tutqunlikda yashab kelayotgan bir qushga o'xshar edi. Otasining zo'rg'a bergan javobidan qafasning darchasi ochilib, go'yo u o'zini ozod qush singari tasavvur qiladi. Saltanat bilan dugonasi Enaxonlarnikiga borishadi.

Asarda Enaxon obrazi yo'qsil bir oilaning qizi sifatida ta'riflangan.

Asarda Xolmat obrazi ham keltirilgan bo'lib, u Enaxonning akasi obrazi sifatida gavdalantiriladi.

U esini taniganidan buyon mehnat peshida chopadi. Hali eng o'yinqaroq bola vaqtlarida ham butun qishloqning podasini boqib, oilasining ehtiyojlariga o'z hissasini qo'shib turar edi. Asarda Miryoqub obrazi ham bosh qahramonlardan biri hisoblanadi.

Har ishda qo'li bo'lgan bu odamga qishloqning keksalari " Miryoqib epaqa" laqabini berib xato qilmaganlar. Chunki u aralashmagan ish epaqaga kelmas edi.

Miryoqib epaqa asar bosh qahramonlaridan biri bo'lgan. Miryoqubning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda qo'llangan.

Noyib to'ra (parpi to'ra) obrazi asar qahramonining mansabidan kelib chiqib belgilangan.

Akbarali mingboshi obrazi ham bosh qahramonlardan biri hisoblanadi.

Agar uning yonida kamoni, qilichi va ustida zarbof to'ni bo'lmasa hech kim uni amaldor atashmaydi deb ta'riflaydi.

Yuqorida keltirilgan bu ta'riflar orqali qahramonlar harakteri bilan yurtimizda bo'lgan og'ir muhitni tasvirlab bergan. Bularga misol qilib , fikrimiz dalili sifatida quyidagilarni keltirishimiz mumkin .

Qurvonbibining mana shu davr qurboniga aylangani, Xolmatning o'yinqaroq davridan boshlab qishloqning podasini boqib ro'zg'or yukini ko'targani, ikki yosh qizning - Zebi va

Saltanatning hayotini qafasdagi qush kabi tasvirlash orqali insonlar hayoti naqadar og'ir kechganini ko'rsatib bergan. Zebining ham hayoti davomida juda ko'p qiyinchiliklarga duch keladi. O'zi bilmagan holatda Akbaralining o'limiga ababchi bo'lib qolishi hayotini yanada chigallashtirib yuboradi. Adib bu asarida keltirilgan obrazlar vositasida butun xalq hayotini ifodalab bergan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdulhamid Cho'lpon " Adabiyot nadur " maqolasi 1914
2. Cho'lpon " Kecha va Kunduz" " Ilm- ziyo zakovat" Toshkent
3. Cho'lpon " Kecha va Kunduz " " Sharq " nashiriyoti matbaa konserning tahriryati Toshkent- 2000.